

Marcus Axelsson och Charlotte Lindgren

Översättning av kraftuttryck i de franska och svenska översättningarna av Maria Parrs *Keeperen og havet*

The Translation of Foul Language in the French and Swedish Translations of Maria Parr's *Keeperen og havet*

Abstract: The current study deals with the translation of foul language in the French and Swedish translations of Maria Parr's Norwegian novel Keeperen og havet (Lena, the Sea, and Me, 2017). Previous research shows that children's literature is translated differently in France and in Scandinavia. It is also well-known that parents often have an opinion on what children's literature can contain. For this reason, we choose the two target languages in question, French and Swedish, and the specific object of study, namely foul language. Methodologically, this is a comparative case study where we compare how passages containing foul language are translated from Norwegian to French and Swedish. Parr is highly creative in her use of foul language. Our study suggests that the Swedish translator retains the coarseness of the source text, and often does so to a great extent by choosing established expressions in the target language. The French translator shows a great deal of creativity, as she uses the characteristics of the plot and the setting to find solutions that are true to the style of the source text.

Keywords: children's literature, translation, swear words, creativity, Karin Nyman, Aude Pasquier

Kraftuttryck i barnlitteraturen är ett ämne som väcker engagemang (se Palmkvist; Viksten). Vilka kraftuttryck som anses som acceptabla och vilka som inte gör det ger signaler om synen på barn och barnuppföstran i en viss kultur. På grund av de frågor om didaktiska och uppfostrande aspekter som ofta figurerar i barnlitteratordiskussioner är det många som vill ha ett ord med i laget (jfr Nikolowski-Bogomoloff 196). I den här artikeln riktar vi därför uppmärksamheten mot hur kraftuttryck i barnlitteratur översätts. Vi väljer att fokusera på en barnbok som har översatts från nynorska till svenska och franska, närmare bestämt Maria Parrs *Keeperen og havet* (2017). Den översattes till svenska av Karin Nyman och gavs ut med titeln *Min bästis målvakten* (2018), medan Aude Pasquiers franska översättning fick titeln *Foot et radeaux à gogo* (2018). *Keeperen og havet* är en mellanåldersbok (9–12 år) och fristående uppföljare till Parrs *Vaffelhjarte* (2005). I boken får vi åter stifta bekantskap med den temperamentsfulla Lena och den något försiktigare Trille, som tillsammans hittar på flera upptåg i hemorten Knert-Mathilde. *Keeperen og havet* är Parrs senaste bok och den blev, efter framgångarna med *Vaffelhjarte* och *Tonje Glimmerdal* (2009), översatt till svenska och franska endast ett år efter den norska utgivningen.

Översättning av expressivt språk i barnlitteraturen

Översättning av barnlitteratur har, i en nordisk kontext, tidigare behandlats av bland andra Göte Klingberg i *Children's Fiction in the Hands of the Translators* (1986), Riitta Oittinen i *Translating for Children* (2000), Angelika Nikolowski-Bogomoloff i "Fattigdomens hjälplöshet – too hot to handle? Hur Astrid Lindgrens böcker om Madicken översatts i USA och Storbritannien" (2012), Sara Van Meerbergen i *Nederländska bilderböcker blir svenska. En multimodal översättningsanalys* (2010), B. J. Epstein i *Translating Expressive Language in Children's Literature. Problems and Solutions* (2012) och i *Översättning för en ny generation. Nordisk barn- och ungdomslitteratur på export* (2015) redigerad av Valérie Alfvén, Hugues Engel och Charlotte Lindgren. Emellertid har inga större skandinaviska studier hittills behandlat översättning av kraftuttryck i barnlitteratur.

Av de tidigare nämnda studierna är Epsteins bok om översättning av expressivt språk i barnlitteraturen mest relevant för den här artikeln. Epstein menar att expressivt språk är "when something is described in terms of something else" (18), vilket är en definition som också passar för kraftuttryck. Dessa används ju för att talaren ska få utlopp för en känsla, snarare än att uttryckets bokstavliga betydelse

står i centrum. Epstein nämner ett antal skäl till att expressivt språk används i barnlitteraturen och tre av dessa gäller särskilt för Parrs författarskap. Dessa är 1) att underhålla, 2) att ge texten energi och 3) att ge texten ett humoristiskt inslag (Epstein 20–21). Dessa anledningar överlappar till viss del, men det är ingen tvekan om att det expressiva språket i *Keeperen og havet* relaterar till dem alla tre. Parrs kreativitet i kraftuttrycken är särskilt iögonfallande i den undersökta romanen – och utgör kanske också den största svårigheten som den som ska översätta *Keeperen og havet* ställs inför. Denna kreativitet resulterar inte sällan i så kallade neologismer, vilket är en kategori av expressivt språk som Epstein behandlar. Neologismer är antingen nyskapade ord och uttryck, eller ord och uttryck som har fått ny betydelse (29). Epstein menar att det finns flera strategier man kan använda för att översätta neologismer i barnlitteratur. Hon föreslår att översättaren kan: 1) behålla neologismen, 2) modifiera den så att den bättre passar i målspråket, 3) ersätta den med en annan neologism, 4) förklara den, eller 5) utelämna den (39). Vi kommer att återkomma till översättningen av kraftuttryck i barnlitteratur senare, men först ägnar vi oss kort åt forskning om kraftuttryck i barnlitteratur på originalspråk.

Kraftuttryck i Parrs författarskap

Som tidigare nämnts väcker kraftuttryck i barnlitteraturen engagemang. Ett tydligt exempel på detta är Conny Palmkvists artikel på *Boktugg.se*, där han ser på frågan ur ett föräldraperspektiv och framhåller hur föräldrar ofta vidtar försiktighetsåtgärder, det vill säga att de undviker böcker med kraftuttryck, särskilt när det handlar om yngre barn. Detta har till följd att författare idag känner att det inte längre är så stor acceptans för svordomar i barnlitteraturen. Palmkvist påpekar att det hos dagens författare finns en större tendens att censurera sig själva än till exempel på Astrid Lindgrens tid. I Palmkvists artikel framförs alltså didaktiska skäl till att inte använda kraftuttryck i barnlitteraturen.

En anledning till att vi väljer att studera kraftuttryck i en bok från just Parrs författarskap är att hennes böcker säger något intressant om hur romangestalerna kan karakteriseras indirekt och inbjuda läsaren till en särskild förståelse av dem och det sammanhang som de ingår i. I en artikel från 2011 undersöker Nina Goga sammanhanget mellan kraftuttryck och landskap i *Vaffelhjarte* och *Tonje Glimmerdal*. Hon studerar hur protagonisternas idylliska förhållande till naturen reflekteras i deras språkbruk. Det kanske mest intressanta resultatet

från Gogas studie är att kraftuttrycken hos Parr är viktiga för romangestalernas karakteristik och identitet (1, 5). Goga fastslår att protagonisternas förkärlek för den okultiverade vildmarken speglas i deras okultiverade språk i form av vardagsspråkets kraftuttryck (3). I *Keeperen og havet* utbryter Lena då och då i ett "søren salte", eller i ett förstärkande "hersens" för att uttrycka sina känslor verbalt och kraftuttrycken i romanen är alltså, enligt Gogas analys, i högsta grad litterärt "motiverade". Dessutom nämner Goga att barns verbala bruk av kraftuttryck i en vuxen-barn-relation kan vara mer utmanande än ett fysiskt utåtagerande beteende, vilket – till skillnad från föräldrarnas tveksamma inställning till kraftuttryck i Palmkvists artikel – än mer motiverar bruket av kraftuttryck i barnlitteraturen. Lena använder språket som en rustning och får på så vis en fördel jämfört med andra, fysiskt starkare, barn och vuxna. Genom kraftuttryck, då speciellt skällsord, tar Lena också språklig kontroll över andra genom att definiera deras identitet (Goga 4).

I *Keeperen og havet* använder Parr lexikaliserade kraftuttryck, samtidigt som hon då och då också skapar nya. I översättningssammanhang är båda typerna av kraftuttryck av intresse. Detta gäller inte minst de senare – neologismerna – eftersom översättarna då måste använda sin kreativitet för att finna lämpliga lösningar.

Till skillnad från Gogas litteraturvetenskapliga analys, anlägger vi i den här studien ett översättningsvetenskapligt perspektiv. Vi väljer också ett annat material, nämligen *Keeperen og havet*, som inte var utgiven när Gogas studie publicerades. Ytterligare ett skäl till att vi väljer en roman av Parr är att det finns en del kristna inslag i hennes böcker. Vi menar att det är särskilt intressant att studera kraftuttryck i en roman där man kan anta att det är en författarstrategi att kraftuttrycken ska vara uttrycksfulla men samtidigt oförargliga.

Översättning av kraftuttryck i barnlitteraturen. Olika traditioner

Vi har valt målspråken franska och svenska på grund av att man har olika barnlitterära traditioner i de två kulturerna. Norge och Sverige är länder med officiella språk som är mycket lika varandra. Dessutom delar man samma syn på svordomar och barnuppfostran. Frankrike har präglats av den katolska synen på barnuppfostran och som tidigare forskning visar har fransk barnlitteratur ofta ett språk som är mer stilistiskt avancerat, även för yngre barn, och fritt från svordomar (se t.ex. Andersson et al. 37–39). Under årens lopp har det också visat sig att franska översättningar av skandinavisk barnlitteratur (inte minst Astrid Lindgren) ofta har blivit "förmildrade"

både vad gäller handling och språk (se t.ex. Heldner, "Hur Pippi Långstrump slapp ur sin franska tvångströja").¹ Detta finner också Carina Andersson, Charlotte Lindgren och Catherine Renaud som påpekar att alla svordomar i till exempel Moni Nilsson-Brännströms *Tsatsiki och Morsan* (1995) har förmildrats (38), eller, om vi kategoriserar det enligt Epsteins strategier, ersatts med mildare uttryck i den franska måltexten.

Nikolowski-Bogomoloff skriver i sin artikel om hur Astrid Lindgrens Madicken-böcker översatts i USA och Storbritannien att flera tabubelagda ämnen, där bland annat svordomar kommer in, har utelämnats eller ersatts med oförargliga motsvarigheter i de amerikanska översättningarna. Det gäller särskilt när det är flickor som svär, även om det i Madicken-böckerna ofta handlar om ganska oskyldiga svordomar såsom "pilutta" och "fisrumpa" (Nikolowski-Bogomoloff 199–200). Den tveksamma inställningen utomlands till tabubelagda ämnen i skandinavisk barn- och ungdomslitteratur håller till viss del i sig även idag. Till exempel har den norska ungdomsboksförfattaren Ingelin Røssland erfarit en del motvilja gällande dessa teman, både från förlag och lärare, i samband med publicering och lansering av hennes böcker i både Frankrike och det angloamerikanska språkområdet (Røssland). Det är alltså högst relevant att undersöka om detta också är fallet i *Foot et radeaux à gogo*.

Kraftuttryck. Svordomar, fula ord och skällsord

Kraftuttryck är svåröversatta och i de flesta fall finns inga självklara översättningsmotsvarigheter i andra språk (Ljung 13). Uttrycken är, inte desto mindre, frekventa inslag i språket och i den här studien använder vi *Svensk ordboks* definition av "kraftuttryck": "ord eller fras som används för att uttrycka stark känsla, särskilt ilska, och ofta är en svordom". Catherine Rouayrenc, vars bok *Les gros mots* (1998) kommer till bruk i vår analys av den franska måltexten, har en liknande definition och hon delar dessutom upp kraftuttryck i svordomar, fula ord och skällsord (3–5). Beträffande kraftuttryck identifierar bland andra Ulla Stroh-Wollin kategorin "svordomsersättning", där ett tabubelagt ord ersätts med ett annat ord, såsom i "järnvägar" (35). I den svordomsforskning som vi har tagit del av anges inga klara gränser mellan vad som kan kategoriseras som fula ord och vad som kan ses som svordomar. Det är också något oklart hur man ska hantera blasfemiska uttryck, eller åkallan av olika makter. I de flesta fall kommer vi att använda den övergripande termen kraftuttryck, men när vi diskuterar enskilda exempel händer det att vi definierar

kraftuttrycken som antingen svordomar, svordomsersättningar eller skällsord. Vi anser att det är viktigt att göra denna mer detaljerade uppdelning för att tydligt se hur översättarna har hanterat Parrs kraftuttryck.

Tidigare nämnde vi att man har olika stilistiska traditioner för barnlitteratur i Skandinavien och Frankrike. Man har också olika typer av kraftuttryck. I det lutherska Skandinavien är kraftuttryck som har att göra med religion fortfarande de mest dominerande, medan de franska (och katolska) ofta består av könsord och, i en del fall, förolämpningar av andras mödrar (Ljung 5, 40, 44, 52, 84). Dessa olika svordomstraditioner gör det särskilt intressant att undersöka de två översättarnas lösningar på hur kraftuttrycken kan översättas.

Metod. En komparativ fallstudie

Den föreliggande studien är en komparativ fallstudie. Det är en renodlat deskriptiv studie där vi inte gör några normativa uttalanden. Vi kommer dock att diskutera vilken effekt översättarnas val kan få och om dessa val gör att kraftuttrycken blir grövre eller mildare i måltexten. Vi har excerperat kraftuttrycken i källtexten genom att göra en förteckning över dem i ett dokument. Excerpteringen gjordes enligt kategorierna från *Svensk ordbok*, Stroh-Wollin och Rouayrenc, det vill säga 1) ord eller fras som uttrycker starka känslor och som ofta är svordomar, 2) svordomsersättningar och 3) skällsord. Excerpteringen resulterade i en lista som innehöll 82 förekomster av kraftuttryck. Tretton av dessa förekom, i en eller annan form, fler än en gång. Efter att ha excerperat kraftuttrycken har vi undersökt hur de har översatts till svenska och franska. I själva analysen har vi använt Ingrid K. Hasunds *Fy Faraos Om nestenbanning og andre kraftuttrykk* (2005), Ruth V. Fjelds *Norsk banneordbok* (2008) och onlineversionen av *Nynorskordboka* för den nynorska källtexten samt *Svensk ordbok* (2009) och onlineversionen av *Svenska Akademiens ordbok* (SAOB) för den svenska måltexten. För den franska måltexten har vi använt onlineversionen av *Le grand Robert de la langue française* (LGR), Gun-Britt Sundströms *Svär inte så förbannat!!* (1984), Albert Algouds *Le Haddock illustré* (1991) samt *Norstedts stora franska ordbok* (2009), utöver Rouayrencs redan nämnda bok. Vi har studerat *Keeperen og havets* översättningar isolerade från tidigare Parröversättningar. Under studiens gång har vi dock haft kontakt med både den svenska och den franska översättaren via e-post och då till viss del berört de tidigare Parröversättningarna. Nyman har översatt samtliga av Parrs romaner till svenska, medan *Foot et radeaux à gogo* är Pasquiers första Parröversättning.

Översättning av kraftuttryck i *Keeperen og havet*

Generellt visar listan över de excerperade kraftuttrycken att man i majoriteten av fallen har valt att översätta en kraftuttryckskategori med samma kategori i båda målspråken, det vill säga att en svordom översätts med en svordom, en svordomsersättning med en svordomsersättning och så vidare. Det är inte möjligt att fördjupa sig i alla kraftuttryck i romanen och vi väljer därför att först studera det mest använda uttrycket, "søren", lite närmare. Under excerperingsprocessen upptäckte vi att det förekom flera kraftuttryck som är förknippade med havet och därför undersöker vi dessa i det efterföljande avsnittet. I analysdelens avslutande avsnitt fokuserar vi på religiösa kraftuttryck. Detta gör vi dels på grund av att det i och med de olika svordomstraditionerna i de skandinaviska och romanska språken är särskilt intressant att studera huruvida det religiösa innehållet behålls eller inte, dels på grund av den kristna tematik som återkommer i Parrs författarskap.

Kraftuttrycket "søren" och dess översättningar

Vi kommer senare att behandla uttryck med religiöst ursprung, men det är viktigt att nämna att också "søren" hör till dessa. "Søren" är en vedertagen svordomsersättning för "satan" (jfr Hasund 51, 61; Fjeld 474). Som nämnts ovan har Lena en förkärlek för kraftuttryck där "søren" ingår i en eller annan form. Nyman har valt att översätta "søren" på ett antal olika sätt och hennes vanligaste strategi tycks vara att använda en fras där antingen "fara" eller "sjutton" ingår. Nymans mildaste översättning av "søren" är att översätta det med "faktiskt", som i exemplet "No var det søren meg nok" (Parr, *Keeperen* 199), som blir "Nu fick det faktiskt vara nog" (Parr, *Min bästis* 201), men hon har också en översättning som är mycket grövre än källtexten. Detta inträffar när "Ho er søren meg steike rabiat" (Parr, *Keeperen* 160) översätts med "Hon är för satan helt rabiat" (Parr, *Min bästis* 160). Här använder hon faktiskt "satan" i sin "rena" form utan att, som Parr, använda den vedertagna svordomsersättningen. Eftersom Parrs verk innehåller religiösa inslag är det iögonfallande att denna svordom används. I vår e-postkorrespondens med Nyman skrev hon dock att hon valde lösningen i "ren desperation" och att hon menade att man egentligen inte kunde använda svordomar av den här typen (som "jävlar" och "fan") i den aktuella boken. Hon kommenterade att farfadern i boken kanske kunde "svänga sig med lite gamla eder, som det finns gott om i svenskan, men inte barnen". Kai-Tommy, som yttrar ordet i fråga, är emellertid en av de tuffa

och osympatiska romangestalterna i boken och det är troligt att kraftuttrycket "satan" inte skulle ligga särskilt långt från hans sätt att uttrycka sig, om han hade haft ett liv utanför romanen. I samband med exemplet ovan ska det också nämnas att Nyman inte översätter kraftuttrycket "steike" (som enligt Fjeld [466] har sitt ursprung i beskrivningar av skärselden) med ett svenskt kraftuttryck och man kan därför anta att "satan" blir en kompensation för denna utelämnning – det vill säga att den blir dubbelt så grov för att kompensera för en utelämnning av ett annat kraftuttryck med religiös innebörd. Totalt sett kan man påstå att Nymans översättning av "søren" ligger på samma stilnivå vad gäller grovhet som den norska, det vill säga att Nyman i stort sett behåller källtextens stilnivå. När det gäller den franska översättarens val har "søren" i de flesta fall översatts med "purée", som klassas som en interjektion i LGR. "Purée" är ett ord hämtat från gastronomins värld och som substantiv betyder det "mos". Ordet finns emellertid också som interjektion med den bildliga betydelsen "misär", vilket också kan vara det som åsyftas i den här översättningen. Helt klart är att "purée" inte är någon klassisk fransk svordom, utan att det är en svordomsersättning som har karaktären av en neologism. I vår e-postkorrespondens med Pasquier frågade vi henne om hon hade återanvänt uttryck från Jean-Baptiste Coursaud, som översatte *Vaffelhjarte* till franska. Hon svarade då att så var fallet och att hon hade gjort det på eget initiativ, för att åstadkomma en koherens mellan de två romanerna.² Pasquier nämnde att ett av kraftuttrycken som hon hämtat från Coursaud var just "purée" – och även "punaise" (bärfis/häftstift) – för att översätta "søren". Här är det alltså Coursauds neologism som Pasquier har ärvt. I många fall översatts "søren" inte alls i den franska måltexten och vi kan konstatera att Pasquier utelämnar det många fler gånger än Nyman gör.

Vid ett tillfälle används "søren" när Lena upprepar en utsaga två gånger:

- Det er for søren ikkje nivået det er noko feil med!
  - Kva sa du?
  - [...]
  - Eg sa: Det er for søren ikkje nivået det er noko feil med!
- (Parr, *Keeperen* 159)

I den svenska översättningen använder Nyman "för farao" båda gångerna: "Det är för farao inte nivån det är fel på" (Parr, *Min bästis* 162), medan det i den franska måltexten endast översätts första gången det förekommer:

- Purée, c'est pas mon niveau, le problème !
- Qu'est-ce que t'as dit ?
[...]
J'ai dit : c'est pas mon niveau, le problème !

- Mos, det är inte min nivå som är problemet!
- Vad sade du?
[...]
Jag sade: det är inte min nivå som är problemet!
(Parr, *Foot* 176, vår översättning)

Strategin att undvika upprepningar är närmast en lag vad gäller allt litterärt skrivande i franskan och den strategin återfinns alltså även i den här översättningen. Vid båda tillfällena betonas också de tal-språkliga dragen genom att "ne" (inte) vid negationen är utelämnad. Vid ett annat utelämnat "søren" senare i romanen kompenseras även detta bortfall genom bruket av typiskt talspråk. Källtextens "Eg gidd søren ikkje å gå rundt inne i Knert-Mathilde som eit keyboard-spelande julenek heller" (Parr, *Keeperen* 211) översätts med följande:

J'ai pas envie de rester scotchée à Knert-Mathilde comme une gentille boîte à musique qui joue du synthé quand on appuie sur un bouton !

Jag har inte lust att vara fasttepad i Knert-Mathilde som en trevlig speldosa som spelar synth varje gång man trycker på knappen!
(Parr, *Foot* 233, vår översättning)

Här saknas den dubbla negation som krävs i korrekt franska, men dock inte alltid används muntligt. Dessutom är "rester scotchée" (vara fasttepad) bildligt och vardagligt (se LGR), vilket bidrar till den muntliga tonen, som i det här fallet inte höjs till en mer formell stilnivå, vilket man annars hade kunnat förvänta sig utifrån den tidigare forskning som vi presenterade i artikelns bakgrundsdelen.

I e-postkorrespondensen konstaterade Nyman att Parrs kraftuttryck är "underbart kraftiga och personkarakteriserande" och att svårigheten, utöver det faktum att det generellt är svårt att översätta kraftuttryck, också blir att "hitta lika *bra* motsvarigheter". Hon nämner att det inte alltid gick och att hon hade stora problem med "søren salte". Två gånger i romanen använder Parr denna neologism, kanske på grund av det salta havet som ständigt är närvarande i Knert-Mathilde.³ Nyman översätter det med "skit också" båda gångerna och väljer alltså ett redan vedertaget svenskt uttryck istället för att skapa ett nytt. Här handlar det alltså om en kombination av Epsteins

strategi att modifiera neologismen så att den passar bättre i målspråket och strategin att utelämna den. Uttrycket finns fortfarande kvar som ett kraftuttryck, men det är inte längre en neologism. Pasquier väljer även hon samma uttryck för att översätta de två "søren salte". Hon översätter det till "mille morues" (Parr, *Foot* 197), som bokstavligt betyder "tusen torskar", vilket är en ersättning med en annan neologism och en kreativ association till ett salt hav. I vår korrespondens med Pasquier förklarade hon att hon behövde ett slagkraftigt uttryck som kunde representera "søren salte", där båda orden var tvåstaviga och allittererande. Pasquier berättade också att hon inspirerats av Hergés figur Kapten Haddocks frekventa bruk av "mille" (tusen). "Mille" används för övrigt i flera befintliga/lexikaliserade franska interjektioner (Sundström 30), och på detta sätt bidrar ordet till att bibehålla källtextens svordomskaraktär, även om det har en något ålderdomlig karaktär. Pasquier påpekade att Kapten Haddock är en mycket bra inspirationskälla, eftersom man kan "variera honom i det oändliga." Vi får inom kort anledning att återkomma till "mille morues", men först riktar vi uppmärksamheten mot ytterligare en förekomst av "søren".

Lena använder "søren" när hon får en idé om att hon och Trille ska spela in en film: "Vi skal søren ta lage ein film om *Emil i Lønneberget*, sa Lena" (Parr, *Keeperen* 84). Nyman översätter det med: "Vi ska tamejsjutton göra en film om 'Emil i Lønneberga', sa Lena" (Parr, *Min bästis* 87) och översätter alltså den norska svordomsersättningen med en gängse svordomsersättning av liknande stilvalör, nämligen "tamejsjutton". Pasquier översätter det med "punaise" (bärfis/häftstift): "– Punaise, je vous jure qu'on va faire un film sur *Emil*, a dit Lena" (Parr, *Foot* 91). "Punaise" betyder "bärfis" eller "häftstift", men används regionalt också som en lexikaliserad interjektion enligt LGR. Det är just den regionala användningen som är intressant här, eftersom översättaren då knyter språkbruket till en avgränsad plats. Här kan man dra paralleller till Gogas resultat, där det visade sig att svordomarna är knutna till den geografiska plats där handlingen utspelar sig.⁴ I källtexten är Vestlandsgeografin med havet och bergen ständigt närvarande. Det finns inget motsvarande landskap i Frankrike för översättaren att utnyttja, men genom att använda ett regionalt färgat ord behåller hon en specifik geografisk plats även i måltexten. I vår korrespondens med Pasquier skrev hon att hon medvetet använde landskapet för att finna översättningslösningar. I samband med detta vill vi återvända till Pasquiers bruk av "morue". När hon översatte *Keeperen og havet* insåg hon att det var mycket i romanen som hade att göra med havet och detta förde tankarna till

just "morue" (torsk) som ju är "LE poisson norvégien par excellence" (ärkeexemplet på norsk fisk), som hon uttryckte det.

Tidigare nämnde vi att "søren" i alla dess former är Lenas favorittryck. "For søteren" är troligen en neologism som utgår från "søren". Lena använder frasen när hon, Trille och grannen Brigitte är ute med sin nya flotte. Lena blir arg på färjekaptenen och dennes besättning: "Dei kan for søteren ikkje sitte og sove der oppe heller!" (Parr, *Keeperen* 43). Även i detta fall använder Nyman en variation av "för sjutton" för att översätta Lenas uttryck, nämligen "för sjutt-singen" (Parr, *Min bästis* 45). Det är ett intressant bruk eftersom den något otraditionella ändelsen "sjutt**ingen**" är ett sätt att göra ett redan existerande kraftuttryck mer till Lenas eget, precis som Parr gör i källtexten. Här modifierar Nyman kraftuttrycket så att det blir mer målspråksanpassat. Pasquier använder återigen "purée" och det är tydligt att detta är hennes vanligaste strategi för att översätta både "søren" och "søteren". I samband med färjeincidenten ovan är det värt att notera att Pasquier, några rader längre ner, väljer att översätta en mening innehållande "søren" med "je vous jure par ma barbe" (Parr, *Foot* 48) vilket betyder "jag svär vid mitt skägg" trots att det är (den skägglösa) Lena som använder det. Bruket av skägg ger måltexten ett humoristiskt inslag, helt i enlighet med Lenas kreativa språkbruk. Det är också intressant att skägget återigen ger associationer till Kapten Haddock, vilket är i stil med Lenas roll som kapten på flotten. Nyman väljer "ta mig katten" (Parr, *Min bästis* 46), en klassisk svordomsersättning i svenskan, för att översätta källtexten och behåller därmed samma stil och grovhet.

Kraftuttryck förknippade med havet och dess översättningar

Vi har redan nämnt att havet är centralt i romanen och även i Lenas språk. Därför är bruket av skällsordet "espèce de bigorneaute" (Parr, *Foot* 22) i den franska måltexten en uppfinningsrik svordomsersättning som översättning av skällsordet/uttrycket "du di høne" (Parr, *Keeperen* 20). "Bigorneau" är en liten ätlig snäcka och ordet kan, enligt LGR, användas pejorativt i bemärkelsen "dumbom". Dock finns det ännu ingen feminin form för snäckan och det blir därför särskilt märkbart när en nyskapad sådan används ("bigorneaute"). Här utnyttjar alltså Pasquier romanens havstema för att finna en lämplig översättning och bevarar på så vis källtextens karaktär, även i en passage där hon väljer att översätta med en neologism som rent semantiskt ligger långt ifrån källtexten. "Høne" är ett vedertaget skällsord i norskan och *Bokmålsordboka* beskriver det som "nedsettende

i personmening". Nyman har valt att behålla denna ton genom att direktöversätta med "du ditt höns" (Parr, *Min bästis* 20), som är ned-sättande också i svenskan enligt SAOB. Här har Nyman fördelen att den svenska kognaten kan användas i samma överförda betydelse. Om vi återgår till det franska "espèce de", bör det nämnas att frasen ofta framförställs ett skällsord, precis som både det norska "du di" och det svenska "du ditt". Enligt *Norstedts stora franska ordbok* kan "espèce de" översättas med "jäkla", som är ett starkt kraftuttryck. Det är alltså en formulering som förstärker ett skällsord och som till och med i sig själv kan ses som en svordom. På grund av "espèce de" menar vi att det franska kraftuttrycket blir något starkare än källtextens "du di".

Vid flera tillfällen används talspråk i stället för normerat skriftspråk för att hänvisa till ting som har med havet att göra. I denna artikel går vi inte in på uttryck som inte kan kategoriseras som kraftuttryck, men när det gäller havstemat är det ändå intressant att notera att skeppsuttrycket "hiv ohoi" (Parr, *Keeperen* 42) – "hoj ohoj" i den svenska måltexten (Parr, *Min bästis* 44) – översätts till "mille sabords" (Parr, *Foot* 47) på franska. Här är det inget kraftuttryck i källtexten, men den franska måltextens formulering ligger betydligt närmare en svordomsersättning, något som till viss del motsäger tidigare forskning på området gällande den franska barnlitteraturens ovilja mot kraftuttryck. Det tidigare nämnda "mille" används även i denna svordomsersättning, där det bestämmer "sabords", som betyder "styckeport på en båt". I LGR nämns det att "mille sabords" litterärt ofta används i sjömanssammanhang som en så kallad pseudo-svordom och den mest kände brukaren av detta uttryck är utan tvekan Kapten Haddock (se Algoud 60). Intressant att nämna är också att ordet "Tintin" (Parr, *Foot* 17), som kan betyda "ingenting" (LGR), används av Lena som en översättning av "null komma niks" (Parr, *Keeperen* 17).⁵ Här utnyttjas än en gång en litterär referens som inte finns i källtexten, men som säkerligen kan appellera till måltextläsarna.

I Knert-Mathilde är bergen nästan lika närvarande som havet och i *Keeperen* og *havet* finner vi skällsordet "lumus" (Parr 68), som blir "espèce de crétin des alpapes!" (Parr, *Foot* 73) i den franska måltexten. "Lumus" återfinns inte i några ordböcker. Efter e-postkontakt med Parris agent, som frågade Parr om ordet, har vi fått reda på att Parr "har dikta opp ordet, og at det nok er eit ny-ord frå ei oppskjorta Lena Lid, rett og slett" (Betanzo). Det är alltså en neologism och ett exempel på ett fall där Parris expressiva språk ger texten ett humoristiskt inslag. Om vi återgår till havs- och bergstemat, och "crétin des alpapes", är kretinism en sjukdom som orsakas av brist på jod,

och som oftast förekom i högt belägna regioner enligt LGR. Därför hänvisade man förr metaforiskt till vissa personer boende i Alperna som "kretiner" i betydelsen "dumbom", alltså: "crétin des Alpes". Här används inte Alperna men "alpage", som betyder "alpbete". "Crétin des Alpes" är ett skällsord som också det används av Kapten Haddock (Algoud 32–33). Pasquier använder alltså strategin att ersätta neologismen med en annan neologism. Nyman har valt att översätta "lumus" med "torsking", som till skillnad från Pasquiers översättning har med havet att göra. Även här kan vi dra paralleller till Gogas studie om landskapets betydelse i Parrs romaner, eftersom det är tydligt att båda översättarna använder romanens landskap och fauna för att finna lösningar, men ganska olika sådana. Pasquier väljer bergen, medan Nyman väljer havet.⁶

Kraftuttryck med religiöst ursprung och dess översättningar

Som vi redan nämnt är religiösa kraftuttryck vanliga i Skandinavien. Dessa uttryck finns också på franska, även om de är något mindre vanliga (Ljung 85). I den studerade boken finner vi intressanta exempel på denna användning, men som Nyman påpekade i vår e-postkorrespondens är det inga "grovt gudsvanvördiga" ord eller fraser som förekommer. Ett uttryck som kan kategoriseras som en svordom, och då särskilt som missbruk av Guds namn, hittar vi i "hersens" (Parr, *Keeparen* 30, 35, 105, 196), som enligt Fjeld är en förvanskning av "herrens" (295).⁷ "Hersens" förekommer fem gånger i romanen och beträffande dess översättning finns en klassisk fransk översättningsmotsvarighet i "maudit" som påminner om "hersens" i både stil och semantik. "Maudit" betyder ursprungligen "avvisad av Gud" men kan enligt LGR även framförställas ett substantiv för att klaga på något, som i källtextens "maudits entraînements" (Parr, *Foot* 216) där Trille klagar över Lenas fotbollsträningar. Nyman översätter källtextens "hersens" med "eländiga träningar" (Parr, *Min bästis* 198), som är helt oförargligt eftersom "eländig" inte kan klassas som ett kraftuttryck, utan mer har en neutral stilvalör. Det är noterbart att samtliga "hersens" är förmildrade i Nymans översättning, där den grävsta översättningen är "skruttiga" (Parr, *Min bästis* 31). Sammantaget visar det sig att det är något färre kraftuttryck med religiös betydelse i den svenska översättningen. Utöver den tidigare nämnda förekomsten av "satan", finns det inga fall där Nyman har översatt ett kraftuttryck utan religiös betydelse med ett som har religiöst ursprung. Denna tendens är ännu tydligare i den franska översättningen, där många kraftuttryck förlorar sin religiösa bety-

delse. I den franska måltexten översätts "hersens" två gånger till franska med "saleté de" (Parr, *Foot* 38, 115), som är ett starkt skällsord på franska (smuts/jävla). En gång översätts det med perfekt participet "foutu", som är vardagligt. Enligt *Nordstedts stora franska ordbok* betyder "foutu" ungefär "förbannad", men till skillnad från "hersens" har det, enligt LGR, sexuell etymologi.

Uttrycket "for svingande" återfinns fyra gånger i romanen, till exempel när Trilles farbror uppmanar barnen att bege sig hemåt eftersom det stormar. Han säger: "Ha dykk for svingande heim att" (Parr, *Keeperen* 136). "For svingande" är ett vedertaget kraftuttryck, en svordomsersättning, på norska. Den svenska översättaren väljer ett befintligt uttryck med samma stilvalör, nämligen "för bövelen", som enligt SAOB är en eufemism för "djävul". Den franska översättningen i *Foot et radeaux à gogo* lyder: "rentrez au bercail tout de suite, espèce de zouaves !" (återvänd hem med en gång, era pajasar, 149). "Zouave" är det tidigare namnet på utländska soldater härstammande från (franska) Algeriet, men termen används numera också vardagligt för att benämna en person som betar sig som en pajas. Den används också av Kapten Haddock (se Algoud 91). Än en gång kan vi alltså se exempel på att Pasquier använder Tintinreferenser i den franska översättningen och att hon utnyttjar kulturella referenser som målspråkläsarna med stor sannolikhet känner till.

Ett annat intressant exempel i kategorin religiösa kraftuttryck är "forbaska", som förekommer när Trilles farfar berättar att han längtade hem när han var i USA: "Eg lengta så forbaska heim" (Parr, *Keeperen* 99). Här använder Nyman det val som ligger närmast till hands, nämligen kognaten "förbaskade" (Parr, *Min bästis* 102) och hon åstadkommer därmed samma stilvalör som källtexten. Pasquier använder "sacré" (Parr, *Foot* 108, 109) som betyder "helig", men som i bildlig betydelse är vardagligt och betyder "förbannad" enligt *Nordstedts stora franska ordbok*. "Sacré" förekommer faktiskt två gånger i den franska texten. Första förekomsten är den tidigare översättningen av farfaderns "forbaska", medan den andra förekomsten är tillägget "[J]’étais un] sacré cornichon [au début]" (Jag var en riktig dumbom i början, 109) för att översätta hur dum han hade varit i sin ungdom: "Eg hadde rota det godt til før eg reiste" (Parr, *Keeperen* 99). "Cornichon" betyder egentligen "saltgurka", men används i det här fallet i betydelsen "dumbom". Tillägg är en av de mest intressanta översättningsstrategierna eftersom de vittnar om en översättares kreativitet. I det här fallet har vi ett tillägg som bidrar till att understryka farfaderns dumhet.

Till sist vill vi lyfta fram exemplet "Herre fryd og fjerten" (Parr, *Keeperen* 215) som Lena utbrister i när hon understryker vilken dålig idé det är att uppehålla sig på färjekajen hela dagarna. "Herre fryd og fjerten" är en blandning både av missbruk av Guds namn och vad man skulle kunna kalla ett fult ord ("fjerten"). Sammanslagningen blir en neologism och ett uttryck helt i Lenas stil. Nyman översätter det mycket källtextnära med "Herre fröjd och fjärting" (Parr, *Min bästis* 217), där språkens nära släktskap gör det möjligt att ligga nära källtexten både semantiskt och fonetiskt och där missbruket av Guds namn och "fistemat" behålls. Hon modifierar endast uttrycket så att det passar målspråket bättre. På franska översätts hela frasen endast med "purin" (Parr, *Foot* 237), "gödsel", där den religiösa betydelsen är borta, men där Pasquier behåller fistemat genom bruket av "purin" i en ny betydelse. "Purin" används inte om annat än just gödsel, men Lena använder det alltså som ett kraftuttryck, vilket gör att Pasquier fångar Lenas nyskapande språk genom att ge "purin" den betydelsen. Det är också intressant att notera att "purin" fonetiskt påminner om "purée", som ju förekommer flera gånger i den franska översättningen.

Diskussion och slutsatser

I den här artikeln har vi studerat översättningen av kraftuttryck i de franska och svenska översättningarna av den norska barnboks-författaren Maria Parrs tredje bok, *Keeperen og havet*. Studien visar att det finns både skillnader och likheter mellan de två översättarna Karin Nymans och Aude Pasquiers strategier. Den största likheten är att både Nyman och Pasquier väljer att översätta källtextens kraftuttryck med samma typ av kraftuttryck i måltextern. I studien valde vi att använda svordomar, svordomsersättningar och skällsord som underkategorier av kraftuttryck. Ett resultat som har framkommit i artikeln är att en svordom oftast översätts med en svordom, en svordomsersättning med en svordomsersättning och så vidare. Vi grupperade våra resultat i tre större domäner, nämligen översättningen av "søren", kraftuttryck förknippade med havet och kraftuttryck med religiöst ursprung. I studien har vi funnit en tendens i Pasquiers fall, där en del av de religiösa kraftuttrycken byts ut mot uttryck utan religiöst ursprung. Sett i ljuset av tidigare forskning är detta också att förvänta, eftersom franskan inte har samma tradition av religiösa svordomar. De förekommer och används visserligen, men inte i samma utsträckning som i norskan och svenskan. En annan likhet

mellan de två översättarna är att båda vinnligger sig om att bevara källtextens ton och romangestaltens karakteristik, även vid de tillfällen då de väljer lösningar som rent semantiskt är mer avlägsna källtexten. Ett exempel som vi har lyft i artikeln är användningen av tillägg, där man lägger till ett element som inte finns i källtexten, oftast för att kunna behålla dess stil. Vid ett par tillfällen tycker vi oss också se att översättarna använder kompositioner för att kompensera för ett element som har fallit bort någon annanstans i texten. Utöver detta utkristalliserar sig inget tydligt mönster som gäller för båda översättarna.

När det gäller skillnader mellan Nyman och Pasquier kan man naturligtvis inte bortse från att svenskan och nynorskan ligger mycket närmare varandra än franskan och nynorskan. Nyman kan i många fall använda kognater och ersätta ett norskt uttryck med ett gängse uttryck på svenska, medan Pasquier måste använda sin kreativitet för att finna lösningar, en strategi som hon också bekräftade i e-postkorrespondens med oss. Pasquier skapar vid många tillfällen nya kraftuttryck – neologismer – som inte finns i franskan. När vi har studerat användningen av uttryck med havs- och bergstematik, har vi även sett att Pasquier inspireras av Kapten Haddocks kraftuttryck. Här visar sig Pasquiers översättarkreativitet när hon hämtar kraftuttryck från en värld som målspråkläsarna säkerligen redan känner till. Vidare när det gäller romanens landskap noterade vi tidigare hur Goga i sin forskning påpekar hur viktigt landskapet är för Parrs romaner. Detta är också något som Pasquier använder i praktiken, inte minst när det gäller hennes bruk av havet och fjällandskapet för att finna översättningslösningar.

Det är intressant att notera att den franska översättaren i vissa fall har valt att lägga till kraftuttryck som inte finns i källtexten. Om man ska jämföra detta resultat med tidigare forskning är det relevant att påpeka att det inte ser ut som att Pasquier försöker att höja sin stilnivå genom att utelämna kraftuttryck i den franska måltexten. Det hade annars varit att förvänta, eftersom franska översättningar ofta har en högre stilnivå än de skandinaviska källtexterna. Man måste dock påpeka att kraftuttrycken som hon använder inte är så grova – de är inte hämtade från en vedertagen svordomsvokabulär. Pasquier menade att en av de största utmaningarna med att översätta *Keeperen og havet* var att finna uttryck som var talande och originella utan att vara vulgära, för att passa Lenas personlighet. Pasquier skämtade även om att det hade varit bra om hon haft Lena att ställa frågor till under översättningens gång. Istället var Pasquiers ledstjärna under arbetet att alltid hålla sig i Lenas stilnivå när hon letade efter över-

sättningslösningar, vilket också syns i *Foot et radeaux à gogo*. Nyman å sin sida berättade att hon inte gjorde några generella överväganden specifikt om kraftuttrycken, men konstaterade att det alltid är svårt att översätta kraftuttryck till svenska i ungdomsböcker, eftersom de svenska läsarna själva endast har svordomar i sitt eget kraftuttrycksregister och de mest naturliga svenska motsvarigheterna då skulle vara till exempel "jävlar" eller "fan" som hon menade inte kunde användas i den här romanen. Till skillnad från Pasquier nämnde inte Nyman att hon hade någon medveten strategi, eller ledstjärna, i arbetet förutom att följa författaren. Hon behövde inte tänka på ett speciellt sätt när det gällde kraftuttrycken, utan menade att Parr hade tänkt "så suveränt" att det "bara var att försöka följa henne". På grund av nynorskan och svenskans nära släktskap har den här ledstjärnan säkert varit enklare att följa för Nyman än för Pasquier.

I studien har vi visat att översättarna håller sig relativt nära källtexten i den bemärkelsen att de försöker hålla sig nära den romangestalt som svär mest, det vill säga Lena. Samtidigt visar översättarna prov på mycket kreativitet, bland annat genom bruket av tillägg och variationer av vedertagna kraftuttryck. I framtida studier kunde det vara intressant att inkludera fler av Parrs romaner i analysen.

Biografisk information: Marcus Axelsson är førsteamanuensis i nordiska språk vid Høgskolen i Østfold sedan 2017. Sedan han disputerade vid Uppsala universitet (2016) med en avhandling om skönlitterär översättning i Skandinavien har han till stor del riktat sitt forskningsintresse mot översättning av barn- och ungdomslitteratur.

Charlotte Lindgren är lektor i utbildningsvetenskap med inriktning mot franska vid Uppsala universitet sedan 2020. Hon disputerade i fransk språkvetenskap (2005) vid Uppsala universitet. Hennes forskning har sedan dess främst fokuserat på översättning av barn- och ungdomslitteratur till och från franska.

Noter

1 Christina Heldner visar dock att detta har ändrat sig i de senaste Pippi-översättningarna till franska ("Hur Pippi Långstrump slapp ur sin franska tvångströja").

2 Pasquier berättade att hon, efter att ha tagit del av *Vaffelhjarte* och Coursauds översättning, *Cascades et gaufres à gogo*, hade en hel arsenal av ord och uttryck som hon kunde ta ställning till om hon skulle använda eller inte i *Foot et radeaux à gogo*. Samtidigt hade hon också i bakhuvudet att *Keperen og havet* utspelar sig tre år senare än *Vaffelhjarte* och att både romangestalterna och deras språk därmed måste ha utvecklats sedan sist. Nyman nämnde att hon tittade i sina tidigare Parröversättningar efter uttryck, men att hon inte gjorde någon systematisk genomgång av kraftuttrycken och hur hon hade översatt dem.

3 Enligt Fjeld (436) kan salt vara förknippat med att det i Bibeln nämns att det är en plåga att få salt strött i sina sår. Med tanke på de religiösa inslag som då och då finns i Parris verk, är det också möjligt att Lenas "salte" från början har ett bibliskt ursprung. Hasund nämner "salte" som en nästan-svordom i uttrycket "salte banan" (66).

4 De kraftuttryck som vi har funnit i romanen och som också Goga specifikt behandlar är "søren ta", "fy flate", "lumus" och "drallen".

5 Idiomatiskt uttryck där "tintin" står med ett litet t.

6 Även Maria Pujol-Valls, som har jämfört landskapsillustrationerna i *Tonje Glimmerdal* och den spanska översättningen, framhåller topografins betydelse för romanen.

7 Här bör det emellertid nämnas att det i *Det Norske Akademis ordbok* nämns att "hersens" kan komma från ett adverb: "muligens omdannelse av eldre dansk *hersom, hersoms* (adverb) 'her, herværende'".

Litteratur

Alfvén, Valérie, Hugues Engel, och Charlotte Lindgren, redaktörer. *Översättning för en ny generation. Nordisk barn- och ungdomslitteratur på export*. Högskolan Dalarna, Serie Kultur och lärande, 2015.

Algoud, Albert. *Le Haddock illustré* [Den illustrerade Haddock]. Cas-terman, 1991.

Andersson, Carina, Charlotte Lindgren och Catherine Renaud. "Vilken röra i kökssoffan!". *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*, vol. 29, nr 2, 2006, s. 34–44, doi.org/10.14811/clr.v29i2.39.

Betanzo, Elen. E-postkorrespondens, 28 februari 2020.

Bokmålsordboka, ordbok.uib.no. Hämtad 1 oktober 2020.

Epstein, B. J. *Translating Expressive Language in Children's Literature. Problems and Solutions*. Peter Lang, 2012.

Fjeld, Ruth. V. *Norsk banneordbok*. Humanist forlag, 2008.

Goga, Nina. "Landskap og bannskap i Maria Parrs forfatterskap". *Barnelitterært forskningstidsskrift*, vol. 2, 2011, doi.org/10.3402/blft.v2i0.5969.

Hasund, Ingrid, K. *Fy Farao. Om nestenbanning og andre kraftuttrykk*. Cappelen, 2005.

Heldner, Christina. "Hur Pippi Långstrump slapp ur sin franska tvångströja". *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*, vol. 27, nr 1, 2004, s. 11–21.

---. "Pippi Långstrump i fransk tvångströja". *Språket som kulturspegel. Umeåforskare berättar*, redigerad av Karl-Johan Danell, Gunnar Persson och Astrid Stedje, Almqvist & Wiksell International, 1991, s. 63–74.

Klingberg, Göte. *Children's Fiction in the Hands of the Translators*. Liber/Gleerup, 1986.

Ljung, Magnus. *Banning i norsk, svensk og 18 andre språk*. Universitetsforlaget, 1987.

Nikolowski-Bogomoloff, Angelika. "Fattigdomens hjälplöshet – too hot to handle? Hur Astrid Lindgrens böcker om Madicken översatts i USA och Storbritannien". *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*, vol. 34, nr 1, 2012, s. 194–203, doi.org/10.14811/clr.v34i1.35.

Det Norske Akademis ordbok, naob.no. Hämtad 1 oktober 2020.

Norstedts stora franska ordbok. Fransk-svensk, svensk-fransk, redigerad av Håkan Nygren et al., Norstedts akademiska förlag, 2009.

Nyman, Karin. E-postkorrespondens, 6 mars 2020.

Nynorskordboka, ordbok.uib.no/perl/ordbok.cgi?ava=ava. Hämtad 22 november 2019.

Oittinen, Riita. *Translating for Children*. Garland, 2000.

Palmkvist, Conny. "Svordomar och andra fula ord i barnböcker – författare balanserar på gränsen till censur". *Boktugg.se*, 27 november 2017, www.boktugg.se/2017/11/17/svordomar-och-andra-fula-ord-barnbocker-forfattare-balanserar-pa-gransen-till-censur. Hämtad 5 oktober 2019.

Parr, Maria. *Foot et radeaux à gogo* [Fotboll och flottar i överflöd]. Översatt av Aude Pasquier. Editions Thierry Magnier, 2018.

---. *Keeperen og havet*. Samlaget, 2017.

---. *Min bästis målvakten*. Översatt av Karin Nyman. Rabén & Sjögren, 2018.

Pasquier, Aude. E-postkorrespondens, 15 november 2019.

Pujol-Valls, Maria. "Translating Landscape. Maria Parr's *Tonje Glimmerdal* from an Ecocritical Perspective". *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*, vol. 41, 2018, s. 1–17, doi.org/10.14811/clr.v41i0.351.

Robert, Paul och Alain Rey. *Le grand Robert de la langue française. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française* [Alfabetisk och analogisk ordlista över det franska språket]. Le Robert, 2001.

Rouayrenc, Catherine. *Les gros mots* [De fula orden]. Presses universitaires de France, 1998.

Røssland, Ingelin. "Hvorfor tabuer ikke finnes i skandinavisk barnelitteratur". *Boktips*, 4 september 2015, www.boktips.no/barne-boker/hvorfor-tabuer-ikke-finnes-i-skandinavisk-barnelitteratur. Hämtad 6 oktober 2019.

Stroh-Wollin, Ulla. *Dramernas svordomar. En lexikal och grammatisk studie i 300 års svensk grammatik*. Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet, 2008.

Sundström, Gun-Britt. *Soär inte så förbannat!!* AWE/Geber, 1984.

Svenska Akademiens ordbok, www.saob.se. Hämtad 22 november 2019.

Svensk ordbok. Utgiven av Svenska Akademien. Norstedts, 2009.

Van Meerbergen, Sara. *Nederländska bilderböcker blir svenska. En multimodal översättningsanalys*. Diss., Stockholms universitet, 2010.

Viksten, Elin. "Författare känner sig censurerade". *Svenska Dagbladet*, 17 mars 2010, www.svd.se/forfattare-kanner-sig-censurerade. Hämtad 5 oktober 2019.